

DOTEKY

63
2010

LORM

SPOLEČNOST PRO HLUCHOSLEPÉ
SOCIETY FOR THE DEAFBLIND

BULLETIN LORMU - LÉTO

VERŠE • SLOVO ŠÉFREDAKTORA • ZPRÁVY Z LORMU •
NAD DOPISY ČTENÁŘŮ • ROZHOVOR • PRÁVNÍ PORADNA
• ZDRAVÍ • HAF • INFORMACE • OSOBNOSTI ZE SVĚTA
HLUCHOSLEPÝCH • ZE SVĚTA • SPOLEČENSKÁ KRONIKA
• ZÁLIBY (HOBBY) • VZKAZY MOUDRÝCH • RECEPTY

15 • HLUCHOSLEPÝ PRŮVODCE

17 • LÁSKA DÁVÁ ČLOVĚKU KŘÍDLA (1. ČÁST)

24 • KONTROLA VYUŽÍVÁNÍ PŘÍSPĚVKU NA PÉČI

37 • ALICE BETTERIDGE

VERŠE	3
SLOVO ŠÉFREDAKTORA	3
ZPRÁVY Z LORMU	5
Červenobílé dny už poosmé pomohou hluchoslepým	5
Náš první maraton	7
Okénko do Prahy	9
Okénko do Jindřichova Hradce	10
Okénko do Hradce Králové	11
NAD DOPISY ČTENÁŘŮ	13
Navigace	13
Přítel na telefonu aneb o navigačních jednotkách	13
Hluchoslepý průvodce	15
ROZHOVOR	17
Láska dává člověku křídla (1. část)	17
PRÁVNÍ PORADNA	24
Kontrola využívání příspěvku na péči	24
Příspěvek na úpravu bytu (§ 34)	25
ZDRAVÍ	28
Příčiny hluchoslepoty: Apertův syndrom	28
Limit devadesáti dní v LDN neexistuje	29
Stárnutí a stáří	30
HAF	30
Asistenční pes pro vozíčkáře	30
Minimální věk 15 let pro držitele speciálně vycvičeného psa	32
INFORMACE	33
Axmanova technika modelování pro zdravotně postižené	33
Nový typ orientační pomůcky pro nevidomé	34
OSOBNOSTI ZE SVĚTA HLUCHOSLEPÝCH	37
Alice Betteridge (1901 – 1966)	37
ZE SVĚTA	39
Naděje pro děti z Bangladéše	39
SPOLEČENSKÁ KRONIKA	41
ZÁLIBY (HOBBY)	42
LÉČIVÉ A AROMATICKÉ BYLINY	42
Z LITERÁRNÍ ČINNOSTI HLUCHOSLEPÝCH LORMÁKŮ	44
VZKAZY MOUDRÝCH	45
RECEPTY	46

*Jste-li okouzleni krásou barev, zvuků,
neděkujte tomu štěstí přede mnou,
raději podejte mi bez rozpaků ruku,
abych šla s vámi a ne za stěnou.*

VERŠE

Napsala jsem na kousek papíru Tvoje jméno,
ale vítr mi ho odnesl.

Napsala jsem Tvoje jméno na svoji ruku,
ale voda mi ho smyla.

Napsala jsem Tvoje jméno do písku,
ale vlny ho pohltily.

Napsala jsem Tvoje jméno do sněhu,
ale paprsky slunce ho rozehřály.

Napsala jsem Tvoje jméno do svého srdce a
zůstalo tam navždy.

Dáša Kopáčová

SLOVO ŠÉFREDAKTORA

Milí čtenáři!

Po letošní mrazivé zimě přišel příjemný a poměrně tep-
lý duben. V nynějších májových dnech se po občasných
deštích již zelená tráva, rozložené stromy třešní se oděly do
záplavy bílých květů, k nimž se zanedlouho přidají i jabloně
a ostatní stromy a keře.

V letošním roce si hluchoslepí lidé na celém světě při-
pomínají 130. výročí narození americké spisovatelky a
představitelky boje za práva hluchoslepých Heleny Kellerové

(27. 6. 1880 – 1. 6. 1968). Právě této geniální Američance je věnována podstatná část našeho letního čísla a dokonce i mimořádná příloha. Ve dnech 21. až 23. dubna 2010 se v 37 městech Čech a Moravy uskutečnil již 8. ročník veřejné sbírky Červenobílé dny na pomoc hluchoslepým uživatelům služeb o.s. LORM. V rámci tohoto rozsáhlého projektu na podporu sbírky tradičně proběhlo i nemálo zajímavých akcí.

Pomalu se blíží léto, s nímž každoročně přichází i doba dovolených, které mnozí z nás využívají k návštěvám koupališť, přehrad, řek nebo rybníků. Jiní zase dávají přednost lenošení, opalování a sladkému rozjímání na plážích u moře nebo poznávají cizí kraje v různých částech naší planety. Mnozí hluchoslepi Lormáci pro změnu rádi navštěvují různé kulturní a historické památky. Jsou mezi nimi i natolik tělesně zdatní a sportovně založení jedinci, kteří navzdory svému duálnímu smyslovému handicapu přímo zbožňují pěší turistiku a podnikají často náročné dálkové pochody. Po únorovém veleúspěšném lyžařském a turistickém pobytu v Kuklíku byl pro sportovně zaměřené Lormáky v červnu uspořádán tandemový pobyt rovněž na Vysočině, tentokrát ve Škrdlovicích. První ohlas na týden strávený v sedle na tandemovém kole najdete již na stránkách tohoto čísla. V prázdninových měsících pak budou následovat pobyty v Janoušově u Šumperku, ve Štěpanické Lhotě v Krkonoších a v Nové Pace. Vaše postřehy a reportáže z letních pobytů přineseme v podzimním čísle.

Z mnoha dalších článků, příspěvků a aktuálních informací si v tomto letním čísle přečtete například několik faktů o speciálním výcviku asistenčních psů pro vozíčkáře. V seriálu o léčivých a aromatických bylinách se dočtete o kávovníku, z jehož pražených zrn se připravuje známý nápoj.

Hodně hřejivého letního sluníčka a životního optimismu, dále pěknou dovolenou, do bronzova opálenou pokožku a samozřejmě dobré počtení nebo příjemný poslech na CD-ROMu upřímně přeje Váš

Zdeněk Sedláček

ZPRÁVY Z LORMU

Červenobílé dny už poosmé pomohou hluchoslepým

Už poosmé mohla veřejnost podpořit hluchoslepe spoluočbany během celonárodní veřejné sbírky Červenobílé dny. Letos se do sbírkové akce, kterou tradičně na konci dubna pořádá o.s. LORM – Společnost pro hluchoslepe, zapojilo 323 dvojic studentů v 37 městech České republiky. Prodejem červenobílých náramků přátelství vybrali dobrovolníci celkem 430 439 korun. Už počtvrté sbírku podpořil i herec Vladimír Javorský, který svůj sametový hlas propůjčil rozhlasovému spotu, vysílanému na Českém rozhlase a Radiu Čas. Pozitivní dopad na sebe nenechal dlouho čekat, za únor až duben bylo sdružení LORM zasláno 628 dárcovských SMS v hodnotě 16 956 korun. Od individuálních dárců se na sbírkovém kontě sešla částka 8 100 korun. Průběžný výtěžek na sbírkovém kontě zatím překonal hranici 455 000 Kč.

Velmi si vážíme pomoci, které se nám dostalo od individuálních dárců, našich dobrovolníků, partnerů a všech, kteří se aktivně zapojili do 8. ročníku veřejné sbírky, neboť právě díky Červenobílým dnům a podpoře veřejnosti máme jistotu, že všechny plánované sociální služby pro hluchoslepe můžeme letos zajistit a zrealizovat. Roční dotace sotva stačí pokrýt 70 % nákladů na tyto služby, výtěžek ze sbírky je tedy nepostradatelný. Úspěšnost jednotlivých ročníků sbírky stojí na zapojení studentů ze středních, vyšších odborných a vysokých škol. Rok od roku je však pro nás obtížnější získat ke spolupráci další školy, koordinátoři na školách nám na poslední chvíli oznamují nižší počty studentů a navíc v posledních letech na konci dubna probíhá v ulicích více sbírek a jejich organizátoři bohužel nemají snahu se předem domluvit na spolupráci. O to více si proto ceníme podpory studentů ze všech škol, ať už jdou s námi do sbírky poosmé nebo poprvé. Sdružení LORM organizuje pro tyto školy besedy na téma hluchoslepota. Asi nejcennější bývá pro studenty možnost se přímo setkat s některým z klientů sdružení LORM, který jim může nejvíce přiblížit

život s tímto těžkým smyslovým handicapem. Povědomí o této problematice je však stále velmi nízké. Mnoho lidí dnes už ví, že osoby se zrakovým postižením používají bílou hůl, ale bohužel stále netuší, že hluchoslepým osobám pomáhá hůl červenobílá.

Výtěžek z prodeje náramků přátelství použijeme na dofinancování průvodcovských a tlumočnických služeb, výuky komunikace, prostorové orientace a samostatného pohybu s červenobílou holí a dalších dovedností, které hluchoslepým lidem pomáhají v každodenním běžném životě. A na co dalšího se mohou hluchoslepí těšit letos? V únoru mohli společně s našimi traséry na běžkách brázdit Vysočinu a zasoutěžit si ve slalomu, v létě je mimo jiné čeká pobyt věnovaný komunikaci v taktilním znakovém jazyce a další pobyt na tandemových kolech, na podzim se na Valné hromadě dozví, kdo z nich vyhraje v umělecké soutěži o Cenu Hieronyma Lorma.

Červenobílé dny však nekončí a veřejnost může sbírku podporovat v průběhu celého roku, například zasláním dárcovské SMS ve tvaru DMS LORM na číslo 87 777 (cena jedné dárcovské SMS je 30 Kč, o.s. LORM obdrží 27 Kč). Pro příspěvky je také otevřeno sbírkové konto 35-0720850257/0100. Zájemci o červenobílý náramek přátelství, kteří neměli to štěstí a s dobrovolníky se během Červenobílých dnů nesetkali, si mohou udělat výlet na rozkvetlý Petřín a zastavit se cestou pro náramek v Poradenském centru LORM ve Zborovské ul. 62 na Újezdě. Podrobné informace o sbírce včetně vyúčtování všech předchozích ročníků přináší stránky www.cervenobiledny.cz. Problematiku hluchoslepoty zprostředkovávají bezbariérové stránky www.lorm.cz.

8. ročník sbírky Červenobílé dny se konal díky laskavé podpoře partnerů: **Nadace člověk člověku, První stavební obnova, s.r.o., Toptrans, Impress Znojmo, a.s., MuchoGusto, OP TIGER, spol. s r.o., Screenet, s.r.o., gzh, s.r.o., Český rozhlas, Radio Čas, Vladimír Javorský, Irena Šlachtová, Radim Ševčík.**

*Petra Zimermanová
ředitelka o.s. LORM*

Náš první maraton aneb dobří lidé a nadšenci mezi námi stále žijí!

Dobří lidé a nadšenci mezi námi stále žijí. Nevěříte? Zde je příběh manželů Kantorových, kteří se rozhodli podpořit naše sdružení LORM a hluchoslepé svojí aktivní účastí v pražském maratonu. Inspiraci Kantorovi získali během svého pobytu v Anglii, kde jsou podobné aktivity každodenní samozřejmostí. Své odhodlání nevzdali ani poté, co nás organizátoři PIM (zkratka pro pražský maraton – Prague International Marathon) odmítli zařadit mezi oficiální charitativní organizace podporované v rámci této akce. Manželé Kantorovi nejenže pražský maraton dali a doběhli jej společně ruku v ruce až do cíle, a to ve velmi originálních a vtipných sportovních úborech, ale navíc oslovili své přátele a známé a na podporu hluchoslepých od konce března k dnešnímu dni sehnali přes 30 tisíc korun! Věřím, že po přečtení následující barvitě reportáže a prohlédnutí výmluvných fotografií z vlastního maratonu na www.lorm.cz, se přidáte k nám a oceníte sportovní výkon manželů Kantorových zaslouženým: MILÍ KANTOROVI, BRAVO, PRO NÁS JSTE VÍTĚZI LETOŠNÍHO MARATONU VY DVA, A TO NA CELÉ ČÁŘE!!!

Milí Lormáci,

moc a moc Vás zdravíme a jak vidíte, jsme stále naživu, a to znamená, že náš první maraton nezahubil! Naopak, bylo to naprosto skvělé a vydařilo se všechno, přes počasí, podporu rodiny a kamarádů až – pevně doufám – po finanční podporu pro LORM od našich známých. Samotný běh byl samozřejmě náročný, ale my jsme takoví dva šneci, takže jsme si udržovali stále stejné tempíčko, celkem rychle jsme se ocitli „na ocase“ celého maratonského hada a pak už se jenom, celkem v poklidu, „vezli“.

Ráno nemělo chybu, protože na Staroměstském náměstí byla krásná ranní atmosféra, bylo modré nebe a při startu hráli Smetanovu „Mou vlast“ a všechno bylo takové slavnostní... Prvních deset kilometrů bylo docela vedro, až to bylo nepříjemné, ale zhruba v polovině se docela zatáhlo a hned se běželo o něco lépe. Za což jsem byla vděčná

především já, protože se mi opravdu špatně dýchalo a vůbec jsem se ze začátku necítila dobře. Naštěstí to spolu s příchodem mraků přešlo a hned byl běh o něco veselejší. Cestou jsme měli dohodnutá stanoviště s našimi přáteli a bylo to krásné zpestření celého běhu. Díky nim byla celá tahle záležitost úžasným svátkem, na který nikdy nezapomeneme!

Ale aby všechno nebylo jen ideální, musíme se dobrovolně přiznat, že jsme také zažili menší „manželskou krizi“, když mého manžela chytly na 34. km křeče a najednou přestal běžet a... ani se mi to nechce vyslovit... ŠEL!!! Normálně prachobyčejně šel a mě chytaly běsy, protože jsem se cítila docela dobře a dokonce jsme měli našlápnuto na čas pod pět hodin!!! Takže jsme se nějakou dobu docela hašteřili, mračili a do toho se manžel občas hroutil pod tíhou křečí. Nakonec jsem ale došla k rozumu a uvědomila si, že se prostě nedá nic dělat a jsme v tom dva, že jsme si řekli, že za všech okolností běžíme spolu, a mračením akorát kazím tu úžasnou atmosféru. Na 41. kilometru nás čekali přátelé s videokamerou, běželi pak s námi až k cíli a celou tu krásnou atmosféru Pařížské ulice natáčeli. To povzbudilo i manžela, zapomněl na křeče a statečně běžel, i když jak jsem pak z natočeného materiálu zjistila, vzteky po mně házel osvěžovací houbičky jako malé dítě!!! (Když jsme se pak na to dívali, váleli jsme se smíchy!)

Proběhnutí cílem byl úžasný zážitek, a i když čas byl hodně daleko za naší vysněnou hodnotou, i tak to bylo krásné. Celý běh byl zakončený oroseným pivkem v hospůdce U Vejvodů, a tak už nebylo co víc si přát! Takže – dali jsme to!!! Ať žije LORM!!!

Posíláme Vám nějaké ty fotky, ať máte představu, jaké to bylo. Budeme se moc těšit na další zprávičky od Vás, mějte se moc pěkně a zdravíme všechny v LORMu!

Se srdečným pozdravem :-)

Yvona a Petr Kantorovi

Okénko do Prahy

Čas letí jako voda. Ani jsme se nenadáli a vánoční ozdoby ve výkladních skříních vystřídali velikonoční zajíčci a vajíčka, oslavili jsme Den matek, dali kabáty do skříně a jsou tady krásné jarní měsíce. Mohlo by se zdát, že pár měsíců je krátká doba, ale pojďme se poohlédnout, co jsme tento rok už všechno v Praze společně stihli prožít.

Hned na začátku roku nás nezdolalo mrazivé počasí a vyrazili jsme s pražskými Lormáky za kulturou. Na neobvyčejné hmatové výstavě jsme si mohli detailně prohlédnout barokní sochy a modely budov, které jsou ve skutečnosti tak ohromné, že bychom je neobjali, ani kdyby se všichni Lormáci spojili v jeden provaz. Co se hmatových výstav týče, nezůstali jsme jen v Evropě a na další výstavě jsme se přesunuli až do daleké Amazonie. A jak jsme byli překvapeni, že lidé tam nespávali v pohodlných postelích, ale v houpacích sítích zvaných hamaka. V botanické zahradě jsme si zase na vlastní kůži mohli vyzkoušet hebkost kůže krajty nebo jak bodá velký kaktus. A abychom nezapomněli, že i naše matička Praha je krásná, zajímavá a její historie sahá až daleko za hranice dnešních dnů, zopakovali jsme si na jednom z klubů nejzajímavější místa a události našeho hlavního města.

Ale už dost kultury a historie. Také musíme držet krok s dobou a být jak se říká „v obraze“. Zejména týká-li se to sociálních dávek. Nebývalý zájem byl právě o besedu na toto téma.

Jakmile sluníčko probudilo ze spánku přírodu, tráva se zazelenala a stromy se obsypaly jemnými kvítky, vyrazili jsme na procházku. A kam jinam než na Petřín! S blížícím se létem se nám na nohou také objevily toulavé boty a vyrazili jsme na letiště. Nikam jsme sice neletěli, ale zato jsme se dozvěděli mnoho zajímavého o tom, jak letiště funguje.

A co nás čeká dál? Během prázdnin se budeme vídat s některými z vás na pobytech. A po prázdninách se těšíme na další setkávání v pražském centru!

*Lenka Veverková
terénní pracovníce Praha*

Okénko do Jindřichova Hradce

Vážení čtenáři,

dovolte, abych se Vám představila: jmenuji se Jana Radová, 18. února t.r. jsem nastoupila na pozici terénní sociální pracovnice občanského sdružení LORM v jižních Čechách a na Vysočině, kterou přede mnou zastávala Mgr. Eva Paulíková. Někteří z Vás mne již osobně poznali na zimním lyžařském pobytu na Kuklíku, kam jsem odjela ihned po svém nástupu do LORMu. Začátek to byl velmi rychlý, ale díky pomoci a trpělivosti Vás všech – kolegyň, klientů i jejich rodinných příslušníků – budu na tento pobyt velmi dlouho ráda vzpomínat, byl báječný.

Po této krásné akci mě již čekala každodenní práce na oblasti a v poradenském centru v Jindřichově Hradci. Postupně jsem se seznamovala a stále ještě seznamuji se svými milými klienty. S některými jsme se již znali z pobytu na Kuklíku, za dalšími jsem začala dojíždět do různých měst po jižních Čechách i Vysočině. Poznávala jsem opět (asi po patnácti letech) naši autobusovou a vlakovou dopravu. Jak velké bylo mé překvapení, že nic se za ta léta nezměnilo! S uživateli služeb jsme společně vyplňovali nové smlouvy, dotazníky, blíže se seznamovali, trávili jsme čas v čekárnách lékařů, odvážila jsem se a s některými začínáme opakovat taktilní znakový jazyk i Lormovu abecedu.

Po krátké době mne čekala milá povinnost uspořádat svůj první klub. Společně jsme se vydali do malebného města Třeboně. Navštívili jsme zámek, kde probíhala výstava s názvem „Amaryllis na zámku – Amaryllis a kouzlo fantazie“ (Amaryllis je subtropická rostlina s krásnými liliovitými květy, u nás pěstovaná jako pokojová květina). Potěšili jsme se jejich něžnou krásou, dozvěděli se spoustu zajímavých informací o dřívějších majitelích zámku. Využili jsme i možnosti shlédnout končící výstavu našich sladkovodních ryb v Krčínově domě. Odpočinuli jsme si v jarně vyzdobené cukrárně přímo v prostorách zámku a již jsme pospíchali na autobusy, které nás rozvezly k domovům.

Mám potřebu poděkovat za velkou účast na našem druhém klubu v Jihlavě. K mému velkému potěšení vlak tentokrát neměl výluky, a tak jsme za příjemného povídání

dorazili do srdce kraje Vysočina včas. Zde na nás již čekali naši přátelé. Společně v počtu deseti jsme si prohlédli černobílé fotografie vynikající fotografky Idy Saudkové. Výstava byla příhodně nazvána „Krása“. A už byl čas předem domluvené schůzky s jihlavským podzemím, které je významnou historickou stavební památkou města. Co do rozsahu podzemního labyrintu je druhým největším na území naší republiky. Jeho chodby jsou raženy ve skále v několika podlažích. Prošli jsme si sklepní prostory nacházející se 2–4 m pod povrchem a tvořící první podzemní podlaží, z něhož jsme opatrně sestoupili do podlaží druhého do hloubky 4–6 m. Pod některými objekty je v hloubce 8–14 m raženo i podlaží třetí. Vstřícný pan průvodce nám ukázal „svítící chodbu“, která je největší raritou a záhadou jihlavského podzemí. Vysvětlil nám, že stěny chodby jsou pokryty bělavým povlakem, který po předchozím nasvícení zelenkavě světélkuje.

A co nás čeká dál? Navštívíme výstavu a přednášku pana ing. Zdeňka Kašpara z Interhelpu Plzeň zaměřenou na pomůcky pro sluchově postižené, sejdem se společně na malém posezení v poradenském centru. Navštívíme Český Krumlov, kde na nás čeká muzeum voskových figurín a útrpného práva. Sejdeme se s pracovníci Městského úřadu Jindřichův Hradec, se kterými si popovídáme na téma příspěvek na péči a které jistě rády zodpoví naše dotazy. Také budeme mít možnost namalovat si svůj hrníček v keramické dílně v Děbolíně.

Moc bych si přála, aby se i nadále naše společné akce všem líbily a abychom se na nich opět v hojném počtu setkávali.

*Jana Radová
terénní pracovnice Jindřichův Hradec*

Okénko do Hradce Králové

Většinou v těchto příspěvcích píšeme – my, terénní pracovnice – co nového se v našem kraji událo, jaké kluby jsme se svými klienty podnikli atd. Já jsem se tento prostor

rozhodla využít k tomu, abych Vám přiblížila, jaká je vlastně práce terénní pracovnice.

Mým domovem už není pouze jedno místo, ale cítím se již jako ryba ve vodě v celém Královéhradeckém a dokonce i Pardubickém kraji. O cestování a o tom, jak fungují České dráhy, by se dalo napsat hned několik zábavných fejetonů. Krásy našeho kraje znám ve všech ročních obdobích a rok letí tak neuvěřitelně rychle, že mám občas pocit, že během jedné cesty vlakem vidím stromy opadávat, nechávat se uspávat tíhou sněhu, obrůstat květy a nakonec sklánět své větve pod dozrálými plody. Je to nádherná podívaná, kterou se snažím předat pohyby rukou a prstů do vnímání hluchoslepých. Existuje několik forem komunikace a každému vyhovuje něco jiného, každý má trochu odlišný způsob, jak se vyjádřit – důležitá je otevřenost, pochopení, ale také odvaha a trpělivost.

Jak vlastně asi vypadá můj pracovní den, týden, měsíc? Někdy si připadám jako pavouk s dlouhatánskýma nohama. Tělo mám usídleno v poradenském centru v Hradci Králové a odsud mi vystřelují nohy do všech koutů, kam je potřeba – do Vrchlabí, do Dobrušky, do Pardubic, do Chrudimi, do Litomyšle, do Svitav, dokonce i do Žďáru nad Sázavou, také do Letohradu, Jičína či Stračova. Toto jsou mé cílové stanice, kde na mě vždy čeká nějaká milá osůbka a těší se buď na výuku např. taktilního znakového jazyka, Braillova písma, nebo na doprovod, procházku či na pomoc s různými věcmi, které nám, co vidíme a slyšíme, nedělají problémy. Jsem ráda, když zazvoní telefon a tam se ozve např. František: „Zuzanko, a kdypak přijedete? Máme tady opět hodně práce!“

Tohoto si velmi cením – odhodlání, chuť do práce a to, že se nebojíte zavolat a říci si o pomoc. Vždyť od toho tady jsme.

Také se nám již blíží oblíbené pobyty – jejich programy jsou téměř hotové. Tak doufám, že se Vám budou líbit a že se na některém z nich uvidíme.

Zdraví

*Zuzana Krajáková
terénní pracovnice Hradec Králové*

NAD DOPISY ČTENÁŘŮ

Navigace

Ahoj Lormáci,

chci se s vámi podělit o zkušenost s jednou kompenzační pomůckou. Jedná se o navigační jednotku. Tato věc mi moc pomohla v nesnázích! Pracuji v LORMu na zkrácený úvazek, formou přednášek a prezentací seznamuji děti, mládež a dospělé s problematikou hluchoslepoty a s činností naší organizace, a také v Charitě sv. Alexandra jako propagační pracovník, kde nabízím výrobky chráněných dílen. To mimo jiné obnáší, že s pejskem Pedrem hodně chodíme i cestujeme. Navigační jednotka nás sleduje a chrání, abychom nezabloudili, v horším případě sami sobě neublížili. Den předem nahlásím „kdy a kam“ půjdu, dám indicie a oni si celou cestu připraví, řeknou mi, v kolik jede tramvaj či jiný dopravní prostředek na místo, kam potřebuji. Zajistí všechna možná telefonní čísla, navigují mě během neznámé trasy až do cíle. Díky tomu se v cizím prostředí cítím velmi bezpečně. Je možné si tuto kompenzační pomůcku i zapůjčit a vyzkoušet, jak funguje. Doporučuji ji všem z vás, kteří se často pohybujete po neznámých trasách. Šťastnou a bezpečnou cestu s navigační jednotkou vám přeje

Láďa Holba a vodící pes Pedro

Přítel na telefonu aneb o navigačních jednotkách

Neznámé prostředí je pro nevidomého člověka vždy úskalím. S pomocí hole se dokáže zorientovat v nejbližším okolí a má-li navíc vodícího psa, pomůže mu nalézt přechody, vstupy do domů či zastávky. Informovat svého pána o tom, po jaké ulici jde a kterou odbočkou má zahrnout, však bez předešlé znalosti trasy pes nedokáže. Přitom orientace v neznámém prostředí může být značným problémem i pro člověka vidícího – i ten by leckdy ocenil, kdyby

mu někdo poradil, kde najde kýženou ulici, úřad, prodejnu, zastávku hromadné dopravy a jiné.

Právě pro orientaci v neznámém prostředí je nedocení-
telnou pomůckou navigační jednotka. Jedná se o elektro-
nickou orientační pomůcku, jejíž cena se pohybuje kolem
14 000 Kč.

Služby nabízené navigačním centrem:

- **Vyhledání dopravního spojení, telefonního čísla či informace o hledaném objektu nebo oblasti**
- **Plánování cest a tvorba itinerářů**
- **Satelitní navigace**
- **Pomoc v nouzi**

Ve skutečnosti není krabička velikosti mýdla sama o sobě tak drahá, její cenu navyšuje komplex služeb, bez nichž by byla prakticky k ničemu. Navigační jednotka, je-li uživatelem zapnuta, přijímá signál ze satelitů obíhajících naši Zemi. Na základě signálu z alespoň tří satelitů pak sama určí svou polohu a tu odešle do systému Navigačního centra. Operátor Navigačního centra vidí na mapě, kde se jednotka – a s ní i její uživatel – zrovna nachází, a přes mobilní telefon může uživateli poradit, jakým směrem se vydat, že už se blíží zastávka, na níž potřebuje dotyčný vystoupit, nebo třeba kde se nachází nejbližší pošta či bankomat.

Navigační jednotka ovšem není kamera – operátor Navigačního centra nevidí skutečnou situaci na ulici, jen mapu, byť poměrně podrobnou. O něco lepší je situace v Praze a v Brně, kde díky aplikaci Street View může operátor určit i například kde jsou koše, lavičky, schody či jiné orientační body a vodící linie, případně překážky v chůzi. Ani tyto informace však nejsou zcela aktuální, jejich stáří může být i kolem dvou let – proto je zodpovědnost za bezpečný pohyb stále především na samotném uživateli navigační jednotky – operátor Navigačního centra je jen jakousi živou mapou, přítelem na telefonu.

Operátoři Navigačního centra také mohou sledovat uživatele na trase, o které je tento předem informoval, a zavolat mu, pokud se z trasy odchýlí. Není tedy nezbytné chodit „s telefonem u ucha“. Operátoři jsou uživate-

lům služeb nápomocni i v dalších ohledech – mohou jim vyhledat dopravní spojení, najít telefonní číslo či pomoci získat další informace dostupné na internetu. Těchto služeb navigačního centra mohou využívat těžce zrakově postižení i případně, že nemají navigační jednotku.

Navigační jednotku je možné si bezplatně zapůjčit u Navigačního centra na dva až tři měsíce a vyzkoušet si ji. Posléze je možno si pomůcku zakoupit v prodejnách SONS. Pomůcka může být hrazena městským úřadem až do sta procent ceny. Navigační jednotka je užitečná i pro ty, kteří mají vodícího psa – právě kombinované využívání navigační jednotky a čtyřnohého průvodce je velkým skokem v kvalitě samostatného pohybu. Navigační jednotku lze samozřejmě využívat i samostatně, podmínkou jejího užití je schopnost komunikovat s Navigačním centrem přes mobilní telefon – linka na Navigační centrum je bezplatná a lze ji obdržet po registraci oproti číslu ZTP na telefonu 221 462 562 nebo e-mailu navigace@sons.cz.

Navigační jednotka je tedy cennou pomůckou pro všechny těžce zrakově postižené, kteří se čas od času pohybují v neznámém prostředí bez průvodce a kteří zároveň využívají mobilní telefony. Její ovládání je snadné. Nehodí se ovšem pro ty, jimž sluchová vada neumožňuje komunikaci přes mobilní telefon, nebo pro ty, kteří chodí jen po známých trasách či s průvodcem.

Více informací o Navigačním centru SONS a jeho službách lze získat také na internetové adrese

<http://navigace.sons.cz/>.

*Za Navigační centrum SONS
Mgr. Ivana Kuglerová*

Hluchoslepý průvodce

Ve středu 28. dubna 2010 jsme se sešli Lormáci z Olomouce, Přerova a Brna u nás v Brně – Králově Poli asi v 8.15 hodin a odtud odjeli autobusem do Kunštátu. Zde se k nám připojili 2 účastníci z Blanska. Dalším autobusem jsme pokračovali do Rudky, cíle naší návštěvy. Na tuto návštěvu nás pozvala paní Popelková, majitelka jeskyně a celého are-

álu, která přes léto zaměstnává hluchoslepeho průvodce, při prosincové vánoční besídce v naší klubovně v Brně s tím, že návštěvu (prohlídku) i průvodce budeme mít zdarma. Po přivítání paní Popelkovou se nás ujal hluchoslepy průvodce Honza Pavlíček, člen-klient LORMu, který nás provázel Jeskyní blanických rytířů s perfektně připraveným výkladem.

V Jeskyni blanických rytířů začal Stanislav Rolínek, mladý čalouník, hasičskou sekerkou a polovinou nůžek na stříhání ovcí ve dvacátých letech minulého století v lesích u Bořitova tesat monumentální husitské sousoší. Kunštátský řezník František Burian po objevení talentu Stanislava Rolínka se rozhodl toho využít. Ukázalo se, že pozemek zakoupený panem Burianem skrývá obrovský pískovcový masiv. V uměle vytvořené jeskyni našli během dvou let svůj spánek blaniční rytíři a svatý Václav. Vchod do jeskyně střeží obrovský lev. Blížící se oslavu 10. výročí vzniku republiky chtěli uctít sochou prezidenta Masaryka. Třináctimetrový Masaryk vyrostl během pěti měsíců. Stanislav Rolínek však svoji práci nedokončil, stejně jako studia na akademii – zemřel v devětadvaceti letech na tuberkulózu. Pískovcový Masaryk jej o mnoho let nepřežil. Za války byl přes všechny snahy o jeho záchranu zničen. Zachovaly se jen boty a pozoruhodná galerie. Potomci Fr. Buriana se rozhodli v této tvůrčí práci pokračovat a v roce 1992 bylo uspořádáno první mezinárodní sochařské sympozium, které bylo v následujících měsících obohaceno o další výtvarné obory. Vzniklé plastiky jsou instalovány v parku obklopujícím jeskyni. Obrazy zdobí pokoje zdejšího penzionu U Sochy, který je součástí celého areálu a tento je součástí Českomoravské vysočiny a vhodný pro dovolenou i pěší turistiku.

Po menším občerstvení na terase penzionu, které bylo opět dárkem paní Popelkové, jsme se vrátili autobusem do Kunštátu.

V Kunštátě na hřbitově nás paní Fučíková seznámila s historií a památkami města. Na tomto hřbitově byl 5. listopadu 1949 pochován básník František Halas. Jeho básnická tvorba byla zaměřena na bídu a její jevy v této oblasti. Za okupace se zapojil do odboje svými básněmi. Nejznámější z nich je pravděpodobně „Já se tam vrátím“. Značnou část svého života prožil básník právě v Kunštátu.

První písemná zmínka o tomto malebném městečku,

zasazeném v mimořádně krásné krajině, pochází z roku 1279. Stavitelem a majitelem zdejšího hradu byl Kuna, syn Gerharda ze Zbraslavi, po němž se sídlo i město nazývalo Kunovo místo. Státní zámek Kunštát patří mezi nejstarší šlechtická sídla na Moravě. Nejslavnějším panovníkem byl Jiří z Kunštátu a z Poděbrad. Hřbitovní kostel sv. Ducha je připomínán od roku 1670. Centrem současného kulturního života je náměstí Krále Jiřího, kostel sv. Stanislava, moderní kašna a bronzové desky připomínající významné události města. Kunštát je známý také výrobou keramiky a každoročně se zde konají trhy s hrnčířským a keramickým zbožím.

Po skončení prohlídky města jsme si dali něco dobrého v cukrárně, někteří dali přednost dobrému obědu. Kolem půl třetí jsme se vrátili autobusem zpět do Brna.

Josef Jeřábek

ROZHOVOR

Láska dává člověku křídla (1. část)

PhDr. Jindra Jarošová – hlas po léta důvěrně známý z vysílání stanice Praha Československého, později Českého rozhlasu. Absolventka oboru čeština a historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, spisovatelka, historička zabývající se dějinami druhé světové války, autorka rozhlasových her, moderátorka... Jedna z někdejších spolupracovnic o své bývalé kolegyni řekla: „Je neskutečně pilná a poctivá tvůrkyně.“

Do rozhlasu jste přišla v roce 1982 ze Zdravotnických novin. Do které redakce vysílání jste vstoupila poprvé jako autorka a s čím?

To byla docela zábavná story. Jako historik jsem se tehdy zrovna zabývala osobností zakladatele Mezinárodního

červeného kříže Henriho Dunanta a ve výsledku jsem o něm napsala rozhlasovou hru „Snílek“. Tu jsem pak odnesla do rozhlasu a ve vrátnici jsem se zeptala, komu ji mám dát. Vrátný na mě chvíli koukal, pak někam zatelefonoval, přišla dramaturgyně Lea Slámová z redakce her faktu, text si ode mě vzala a za dva dny mi zavolala, že hru bere. Režirovala to paní Jana Bezdíčková a byla tak laskavá, že mě dokonce pozvala do studia na natáčení.

A to byl můj konec. Hned první den jsem ze studia odcházela s jedinou myšlenkou: „Já musím pracovat v rozhlase, nebo umřu!“

Vím, že to zní bláznivě, ale druhý den jsem dala ve Zdravotnických novinách výpověď a začala jsem obvolávat rozhlasové redakce. Byla jsem si naprosto jistá, že v některé z nich na mě to volné místo čeká. A čekalo. Prvního ledna 1982 jsem nastoupila ve Vysílání pro hlavní město Prahu jako kulturní redaktorka. Byla to krásná léta a dala mi nádhernou možnost poznat celou řadu úžasných osobností zejména z řad umělců.

Asi většina čtenářů časopisu Doteky si pamatuje váš hlas z jiných Doteků, rozhlasových. Co vás přivedlo k mikrofonu pořadu pro nevidomé?

Tohle má zas na svědomí kniha nevidomé Angličanky Sheily Hockenové „Ema a já“. Pro vysvětlení: Ema, to byl její vodící pejsek. V té knize Sheila mimo jiné popisuje, jak ji Ema spolehlivě vodila i po tak složitém prostředí, jakým je rozhlasové studio BBC, kam chodila pomáhat s vysíláním pro nevidomé. Řekla jsem si, že když to jde ve Velké Británii, není důvod, proč bychom takové vysílání nemohli mít i u nás. A tak jsem je založila. A protože v BBC se ten pořad jmenoval In Touch, nazvala jsem ho i já Doteky. Brzy jsem vysílala už půl hodiny týdně a musím říci, že pořad měl ohlas nejen mezi nevidomými, ale i v široké veřejnosti, která se chtěla o nich více dovědět.

Moderovala jste Doteky čtyřadvacet let. Proč vysílání tohoto pořadu skončilo?

Vlastně jsem Doteky zrušila v roce 2006 já sama. Dlouhá léta plnil pořad svůj účel. Přinášel nevidomým informace, šířil osvětu. Po roce 89 bylo pak tolik změn a novinek, že

jsem ani nevěděla, o čem vysílat dřív. Ale postupně se situace měnila. Teď už mají prakticky všichni nevidomí doma počítač a pokud potřebují nějakou informaci, prostě si kliknou na internet. Tomu už nemůže rozhlas konkurovat. Doteky tedy skončily, ale téma nevidomých z rozhlasu nezmizelo. Zůstala krajská vysílání, která nadále informují o místních aktualitách. Také celostátní rozhlas příležitostně vysílá o problémech nevidomých. Ale už v rámci jiných pořadů, kde se vysílá i o ostatních menšinách.

Byla jste pověstná příchody do rádia doslova za kuropění. Lákalo vás tam v tu časnou hodinu něco určitého?

Tak tady jste zabrnkal na mou srdeční strunu. V roce 1995 jsem do rádia začala chodit dokonce ještě dlouho před tím kuropěním. Přešla jsem totiž do redakce Dobrého jitra. Tehdy se Dobré jitro vysílalo od čtyř do osmi hodin ráno, a tak jsem vstávala kolem třetí po půlnoci. A musím říct, že v tuto časnou hodinu bylo rádio místem skutečně magickým až skoro mystickým. Představte si to: celá budova rozhlasu je ponořená do tmy, jen jedno studio tlumeně svítí do noci, stejně jako vedlejší režie, spojená oknem. A vy víte, že z tohoto osvětleného ostrůvku si naživo povídáte s celou republikou. Až mě kolikrát udivovalo, že si tuto podmanivou atmosféru některý z filmařů už dávno nevybral pro svůj film. Dnes už je to pryč. Stejně jako stará studia s historickými mikrofony, kde bylo v létě takové vedro, že jsme občas vysílali s nohama v lavoru...

To už v novém studiovém domě s klimatizací redaktoři nezažijí. Ale mně zbyly krásné vzpomínky a také jedna choroba z povolání: dodnes se budím před čtvrtou hodinou ranní. Proto i jako externistka chodím do rozhlasu kolem šesté ráno. Když se začnou trousit do práce kolegové, já už zpravidla odcházím.

*Na kterých dalších rozhlasových pořadech jste se autor-
sky podílela nejvíc a jak dlouho?*

To je těžké říct. Před časem jsem hledala jeden svůj pořad o Karlově univerzitě, a protože jsem si nemohla vzpomenout na název, vyjela jsem si na počítači seznam svých pořadů od roku 89. Bylo jich přes 1600...

To je číslo až neuvěřitelné, když si uvědomím, kolik práce je za ním! Kde všude jste s mikrofonem čekala na „své lidi“ a „své okamžiky“?

Ráda jsem točila například cestovatelskou odysseu s amatérskými i profesionálními cestovateli, kteří zejména po roce 89 vyrazili do světa. Ráda vzpomínám na natáčení s polárníkem inženýrem Miroslavem Jakešem, který jako první Čech v historii dorazil na Severní pól. A smím-li se trochu pochlubit, poslal mi odtud pohlednici s textem: Milé paní Jarošové na památku z expedice na Severní pól věnuje její účastník M. Jakeš. Severní pól dosažen dne 10. 5. 1993 v 15 hodin 25 minut středoevropského času. Ještě ji mám schovanou...

Nebo jsem točila s cestovatelem Petrem Jahodou, který jezdí po celé planetě za přírodními národy.

Ale vzrušující chvíle zažije člověk i doma. Dostala jsem například za úkol natočit hodinový pořad o olomoucké zoologické zahradě, která slavila své výročí. Přemýšlela jsem, jak to udělat nějak originálně, a pak jsem dostala nápad. S mistrem zvuku Mirkem Chnurikem jsme se nechali zavřít v zoo přes noc a točili jsme noční život zoologické zahrady, kdy jsou tam zvířata jenom sama mezi sebou. V deset hodin večer na nedalekém Svatém kopečku začaly vyzvánět zvony a v tu chvíli všechny psovité šelmy v celé zahradě obrátily čenich k obloze a začaly sborově výt. Šel nám doslova mráz po zádech.

Věřím. A co nějaký podobně intenzivní dotek z „hlubin historie“ – byl?

Byl. Jednou ráno mi telefonoval doktor Bořivoj Nechvátal, který vedl dvacet let archeologický výzkum pražského Vyšehradu. Zeptal se: „Můžete sem přijet? Chtěl bych vám něco ukázat!“

Za půl hodiny jsem byla ve vyšehradském kostele, kde tehdy výzkum probíhal. Chrám byl úplně prázdný, odstrojený, odstraněna byla i podlaha. Na místě oltáře zela hluboká jáma a na jejím dně stály asi metr vysoké základy původní baziliky, kterou tam založil první český král Vratislav II. Slezli jsme dolů a doktor Nechvátal posvítí baterkou na zeď: „Podívejte se sem.“ A já v maltě spatřila naprosto dokonalý otisk ruky. Kdybych měla potřebné náčiní, mohla bych z

ní bez problémů sejmout otisky prstů. Samozřejmě jsem věděla, že podle kronikářů Vratislav nejen osobně nanosil do těchto základů stavební kameny, ale že vlastní rukou ty základy i stavěl. Bylo tedy docela dobře možné, že se tu dívám na otisk ruky prvního českého krále. Nevydržela jsem to a položila jsem na ten otisk ruku svou. Pokud to opravdu byla dlaň Vratislavova, pak jsem si toho letního jitra podala osobně ruku s prvním českým králem. A na to člověk opravdu nezapomene.

Stejně jako nikdy nezapomenu třeba na reportážní cestu po Arizoně...

Který čerchmant a proč vás poslal právě tam?

Opět její veličenstvo náhoda! Právě když jsem vysílala reportáže ze své první cesty po Egyptě, hostoval na pražské Univerzitě Karlově profesor Zdeněk Salzman. Narodil se v Praze, ale v roce 1947 odjel jako student do Spojených států, potkal tam krásnou Joy a už tam zůstal. Vystudoval kulturní antropologii a dnes žije s rodinou v Arizoně jako světově uznávaný odborník na severoamerické indiány. A když přijel do Prahy, pozvala jsem si ho do pořadu „Host do domu“. A on mi v živém vysílání najednou povídá: „Víte, já tu poslouchám ty vaše pořady z Egypta, moc se mi to líbí, jen si říkám, proč nenatočíte něco takového i o Arizoně. Ta je taky krásná. Přijedte, bydlet můžete u mě, a já vám ukážu, že Arizona je stejně zajímavá jako Egypt.“ Se smíchem jsem řekla: „Moc děkuji za pozvání, pane profesore, kdykoli pojedu do Arizony, určitě se zastavím.“ Jenže za pár týdnů mi profesor Salzman už z Arizony psal, že by ale potřeboval přesné datum, kdy přijedu, aby si podle toho zařídil dovolenou. A tak jsem dopis ukázala řediteli Českého rozhlasu a o pár měsíců později už jsem seděla v letadle. Čekal na mě Grand kaňon, indiánská vesnička Walpi na stolové hoře, muzea a také archeologická naleziště řady indiánských kultur. To všechno jsme s panem profesorem projeli a on mi o tom svojí krásnou češtinou vyprávěl. Ale snad nejvíc vzpomínám na jeho kouzelnou pracovnu. Salzmannovi totiž bydlí v Sedoně, v domě, který jim uprostřed slavných rudých skal postavila jejich dcera architektka. Na ty červené skály se profesor Salzman dívá i z té své pracovny, což je o to půvabnější, že je přítom

obklopen sebranými spisy Jungmanna, Dobrovského, Karla Čapka a Boženy Němcové... A také tam má na zdi zarámované heslo tohoto znění: „Bůh stvořil čas. Ale neříkal nic o spěchání“. Často si je připomínám.

Rozhlasu zkrátka vděčím za to, že jsem natáčela doma i ve světě na mnoha místech, kam bych se jinak nikdy nedostala.

Napsala jste čtenářsky úspěšné knihy „Via lucis“ a „Svatí kacíři aneb reportáž nejen z Velké Moravy“. Ptal jsem se po nich ve dvou veřejných knihovnách menších měst – a neměli je tam. Počítá se s novým vydáním?

Kniha *Via lucis* vyšla ve druhém vydání právě letos v květnu. Pokud jde o *Svaté kacíře*, vyšly myslím už tři dotisky, čili celkem čtyři vydání, ale máte pravdu, kniha už je zase rozebraná. Nicméně pokud vím, nakladatelství Radioservis už s dalším vydáním nepočítá.

Via lucis, česky Cesta světla, je životní příběh hluchoslepe Američanky Heleny Kellerové. Čím vás tato mimořádná osobnost zaujala nejvíc? Co vás k ní přivedlo?

Úplná náhoda. Jednou mi při hledání v naučném slovníku padl zrak na heslo Helena Kellerová. Za jménem následovalo několik řádek s hlavními údaji. A v tu chvíli jsem věděla, že o Heleně Kellerové chci určitě napsat knihu. To už jsem několik let vysílala *Doteky*, problematikou nevidomých jsem se zabývala, a právě moji nevidomí přátelé a posluchači mi pak při psaní knihy byli velikou oporou. Doslovně za mnou chodili a říkali mi: „Kdykoli přijď, ptej se na všechno, co potřebuješ, pro Helenu Kellerovou všechno.“ A opravdu mnohokrát na to došlo. Helena Kellerová ve své autobiografii například vzpomíná, že jí slečna Sullivanová vyprávěla o předpotopních zvířatech. A to tak sugestivně, že se jí o tom pak několik měsíců zdálo. A mě najednou napadlo, jestli je to vůbec možné. Jestli opravdu člověk, který nikdy nic neviděl, může mít v noci sny? A tak jsem se vydala za tehdejším ředitelem slepecké knihovny Josefem Doksanským, který byl nevidomý od narození, a ptala jsem se ho, jestli on sám sny má a pokud ano, tak co v nich vidí. Odpověděl mi, že opravdu sny má, cosi v nich i vidí, ale samozřejmě nemůže vědět co,

protože to nemá s čím srovnávat. A to mě přesvědčilo, že Helenka mluvila pravdu.

Ale abych se vrátila k vaší otázce. Vlastní život Heleny Kellerové je natolik strhující, že chytne patrně každého. Ale pro mě to není jen výjimečný příběh jedné geniální žačky a její geniální učitelky. Od samého začátku jsem ho vnímala i jako příběh o nesmírné hodnotě lidského života. O jeho velikosti, ale i smyslu. Přiznávám, že mně osobně práce na této knize dost radikálně změnila priority a žebříček životních hodnot.

Společnice Heleny Kellerové slečna Anna Sullivanová v této knize tvrdí: „Ruka řekne o člověku moc.“ Je to i vaše zkušenost?

Je. A myslím, že nejen moje. Když mi například někdo podá ruku stylem „leklá ryba“, jsem vždycky trochu ostražitá.

Má ta zkušenost nějakou souvislost s tím, že jste se před rokem podrobila oční operaci, která vás zbavila spousty dioptrií a dokonce i brýlí?

Ono to tak přímo nesouvisí. Při své práci jsem se celý život potkávala s velkým množstvím lidí. A člověk mimoděk pozoruje a srovnává. I onu řeč těla. Ale vy asi narážíte na to, že i já mám osobní zkušenost s těžkou zrakovou vadou. To je pravda. Od patnácti let jsem silně krátkozraká a nakonec mi už nepomáhaly ani brýle o čtrnácti dioptriích. Když se přidal i oboustranný šedý zákal, nebylo už jiné řešení než operace. Podrobila jsem se jí před rokem a výsledek připomíná malý zázrak. Vzhledem k tomu, že mám teď umělé čočky voperované přímo v očích, vidím po více než čtyřiceti letech bez brýlí. Pro ilustraci: těsně před operací jsem si v ordinaci, už bez brýlí, povšimla, že na protější bílé stěně je jakýsi šedý obláček. Když jsem se na stejné místo podívala po operaci, zjistila jsem, že jsou to nástěnné hodiny a ukazují za tři minuty devět. A ještě maličkost: po letech opět mohu vidět na noční obloze hvězdy.

Za rozhovor děkuje

Jan Nouza

PRÁVNÍ PORADNA

Kontrola využívání příspěvku na péči

Podle novely zákona o sociálních službách mohou obecní úřady obcí s rozšířenou působností od 1. srpna 2009 efektivněji kontrolovat využívání příspěvku na péči.

Kontrolu využívání příspěvku na péči vykonávají zaměstnanci odboru sociálních věcí obcí s rozšířenou působností, který příspěvek přiznal a vyplácí. Zjišťují, zda příspěvek byl využit na zajištění pomoci a zda osobě, které byl příspěvek přiznán, je poskytována pomoc odpovídající stanovenému stupni závislosti. Pracovníci obecních úřadů mají často k dispozici přesný výčet činností (z výsledku posouzení lékařskou posudkovou službou), v kterých příjemce dávky vyžaduje pomoc či podporu.

Osoba, která pobírá příspěvek na péči, je podle zákona o sociálních službách povinna použít jej výhradně k účelu, k němuž byl přiznán, tj. k úhradě služeb péče. Nelze z něj hradit zdravotní pomůcky, léky, nákupy, benzín apod. V takovém případě by opravdu výplata dávky mohla být zastavena nebo odňata.

Kontroly čerpání příspěvku na péči probíhají neohlášeně. To znamená, že u vás zazvoní sociální pracovník a prokáže se identifikačním průkazem, na kterém je fotografie pracovníka a razítko příslušného úřadu. Dále je na něm uvedeno telefonní číslo, na kterém je možno ověřit totožnost pracovníka. Může nastat situace, že jste sami doma a máte obavu někoho cizího vpustit do bytu. Je velmi vhodné mít doma připravené aktuální telefonní číslo své pečující osoby, na kterou se sociální pracovník může obrátit i na místě.

K ověření totožnosti nejen sociálních pracovníků slouží v některých městech také SENIOR LINKA. Je to zvláštní telefonní linka městské policie, která poskytuje informace o tzv. neobjednaných službách, např. o návštěvách pracovníků plynáren, elektráren, vodáren, poštovních služeb apod. Na příslušném tel. čísle Senior linky lze ověřit důvěryhodnost výše uvedených pracovníků, kteří se dožadují vstupu do vašeho bytu.

V případě, že nejste v době kontroly využívání příspěvku

na péči doma, vám vždy zanechá sociální pracovník své kontaktní údaje a potřebné informace.

Poskytuje-li vám pomoc osoba blízká nebo jiná fyzická osoba (rodinný příslušník, soused, přítel), připomínáme, že vy a vaše pečující osoba máte zákonem uloženou povinnost do osmi dnů hlásit písemně podstatné změny. Například přijetí osoby k hospitalizaci, změnu adresy bydliště, telefonního čísla, ale také zhoršení stavu soběstačnosti z důvodu případného podání návrhu na zvýšení příspěvku na péči.

V případech, kdy je příspěvek využíván jako úhrada za péči poskytovateli sociálních služeb, je kontrolováno dodržování povinností poskytovatele podle zákona o sociálních službách.

Doporučujeme uchovávat doklady, zejména smlouvy s poskytovateli služeb (např. pečovatelské služby, organizace poskytující služby osobní asistence aj.).

Pro zajímavost, údaje z MPSV uvádějí v České republice cca 280 tis. osob, které pobírají příspěvek na péči. V současné době jsou vaše otázky a obavy na toto téma velmi časté. Zejména v souvislosti s návrhy změn, týkajících se způsobu a výše vyplácených příspěvků na péči. Kdy k těmto změnám dojde, dnes ještě přesně nevíme. Nadále vás budeme včas informovat a věříme, že vám informace a praktické rady pomohou od zbytečných obav.

Přeji vám krásné léto

*Nada Tomsová
terénní pracovnice Liberec*

Příspěvek na úpravu bytu (§ 34)

Jedná se o jednorázovou, nárokovou dávku sociální péče, kterou poskytuje obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Komu?

- občanům s těžkými vadami nosného nebo pohybového ústrojí omezujícími ve značném rozsahu jejich pohybli-

vost (příloha č. 5 písm. a) až g) k vyhlášce č.182/1991 Sb.),

- občanům úplně nebo prakticky nevidomým,
  - rodičům nezaopatřeného dítěte (dítě je starší 3 let a má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí nebo je úplně nebo prakticky nevidomé),
  - neslyšícím občanům nebo rodičům neslyšícího nezaopatřeného dítěte (pouze pro úpravu – instalace potřebné zvukové nebo světelné signalizace),
- a to: na byt, který užívají k trvalému bydlení.

Závazek

Příspěvek na úpravu bytu se poskytne jen pokud se žadatel zaváže písemně předem, že:

- příspěvek (zálohu) vyúčtuje do tří let od zahájení řízení,
- příspěvek (jeho poměrnou část) vrátí v případě, že byt vymění, byt prodá nebo dojde-li k jiné změně užívacího nebo vlastnického práva k bytu před uplynutím deseti let od jeho poskytnutí,
- vrátí poměrnou část příspěvku v případě, že plánované úpravy se neuskuteční v rozsahu podle schválené dokumentace a vyplacený příspěvek přesáhl 70 % skutečně vynaložených nákladů.

Vrácení příspěvku nebo jeho poměrné části se nepožaduje, jestliže jeho výše nepřesáhla 5 000 Kč nebo jestliže zemře občan nebo dítě, jehož rodiči byl poskytnut. Od vymáhání příspěvku může obecní úřad obce s rozšířenou působností ve zřetele hodných případech upustit.

Úprava bytu

Za úpravy bytu se považuje zejména (jde o příklady úprav):

- a. úprava přístupu do domu, garáže, k výtahu včetně schodů, k oknům a na balkón,
- b. úprava povrchu podlahy, ovládacích prvků domovní a bytové elektroinstalace, kuchyňské linky, popřípadě dalšího nábytku,
- c. rozšíření a úprava dveří,

- d. odstranění prahů,
- e. přizpůsobení koupelny a záchodu včetně vybavení vhodným sanitárním zařízením a lehce ovladatelnými bateriemi,
- f. instalace potřebné zvukové nebo světelné signalizace,
- g. zavedení vhodného vytápění,
- h. vybudování telefonního vedení,
- i. stavební úpravy spojené s instalací výtahu.

Rozsah úprav se posoudí se zřetelem na závažnost a druh zdravotního postižení občana.

Výše dávky

Výše příspěvku na úpravu bytu se určí se zřetelem na příjmy a majetkové poměry občana a jeho rodiny, a to až do výše 70 % prokázaných nákladů účtovaných fyzickými nebo právníckými osobami za materiál a práce spojené s nezbytnými výdaji, včetně projektových prací, nejvýše

- a. 50 000 Kč nebo
- b. 100 000 Kč u příspěvku na stavební úpravy spojené s instalací výtahu, který je poskytován z toho důvodu, že nelze použít šikmou schodišťovou plošinu.

Příspěvek na úpravu bytu je možno poskytnout i formou zálohy (maximálně ve výši 50 % předpokládané výše příspěvku).

*Pro Doteky připravila Zdena Jelínková
Zdroj: Liga vozíčkářů*

ZDRAVÍ

Příčiny hluchoslepoty: Apertův syndrom

Z dalších syndromů, které mohou zapříčinit jak zrakové, tak i sluchové postižení různého typu, je Apertův syndrom.

Co je to Apertův syndrom (AS)? AS byl pojmenován po francouzském lékaři E. Apertovi, který jeho příznaky popsal v roce 1906. Jde o genetickou poruchu, která je charakterizovaná předčasným spojením lebečních švů.

Pro lepší pochopení – normální dítě má lebku tvořenou lebečními kostmi, které jsou volně spojené lebečními švy. Jak kosti postupně rostou, spojují se dohromady a formují lebku dospělého člověka, kdežto kosti lebky dítěte s AS jsou předčasně napevno spojené lebečními švy, což brání jak postupnému růstu kostí, tak mozku, ve kterém vzniká zvýšený tlak.

Jde o postižení, které brání správnému růstu lebky a má vliv na tvar hlavy a obličeje, což právě může způsobit zrakové a sluchové postižení různého rozsahu. Abnormální růst hlavy vede k charakteristickému vzhledu obličeje – vyboulené, široce posazené oči (mělké oční důlky mohou vést k problémům se zrakem), zobákovitý nos a nedostatečně vyvinutá část horní čelisti, což vede k přeplnění zubů a jiným problémům se zuby. Předčasné spojení kostí lebky také ovlivňuje růst mozku, což může narušit kognitivní (poznávací) funkce jedinců. U těchto lidí se můžeme tedy setkat s mentálním postižením mírného nebo středního stupně. Mezi další příznaky AS se zahrnují různé ztráty sluchu, jsou přítomny časté ušní infekce, které jsou spojené s otvorem na patře úst (rozštěp patra, tzv. „gotické“ patro), dále podsadité uši vlivem nesprávného tvaru hlavy a obličeje. Trpí nadměrným pocením, mastnou pletí s těžkým akné, různými srdečními vadami, vrozeným uzávěrem plic, problémy s trávicím traktem, spojením prstů na ruce a nohy (syndaktylie) atd.

Co způsobuje Apertův syndrom? Dítě tento syndrom může zdědit po rodičích nebo jej může získat na základě genetické mutace. Vyskytuje se přibližně u 1 ze 160 000 až 200 000 živě narozených dětí. Studie na Oxfordské

univerzitě prokázaly, že AS se vyskytuje více u dětí starších rodičů.

V dnešní době se dají u jedinců s AS provádět operace – co nejdříve, již v dětství. Před 20, 30 lety museli postižení podstoupit operace až v dospělosti. Brzké operace mohou pomoci ulehčit zvýšenému tlaku v mozku, a to díky oddělní lebečních švů. V některých případech mohou tyto operace dát dítěti normální vzhled. Díky častým ušním infekcím se během adolescence operativně zavádí do vnitřního ucha plastová trubička. Dále tyto děti musí podstoupit i operace rukou a nohou. Operací může být až 30. Avšak léčba nespočívá jen v operativním řešení. Děti musí navštěvovat i očního lékaře, který sleduje vývoj očních jamek a očního nervu (neboť zrakové problémy jsou spojené s deformacemi obličejové části). Vinou omezeného pohybu v ramenu, který je způsoben deformacemi kostí, a problémům s rovnováhou musí také navštěvovat rehabilitační centra a cvičit Vojtovu metodu na podporu psychomotorického vývoje. Jedinci také musí navštěvovat i logopeda, neboť jejich špatná mluva přímo souvisí s rozštěpem patra.

*Pro Doteky zpracovala
Marta Zemanová*

Limit devadesáti dní v LDN neexistuje

V rámci LDN (léčebna dlouhodobě nemocných) jsou na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách zřizována tzv. sociální lůžka (sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče).

Jsou určena osobám, jejichž stav již nevyžaduje péči zdravotnického lůžkového zařízení, ale které stále potřebují dopomoc jiné osoby z důvodu omezené soběstačnosti.

Bez pomoci jiné osoby a zajištěných sociálních služeb se neobejdou, a proto nemohou být propuštěny ze zdravotnického zařízení. Pobyt na sociálním lůžku trvá do doby, než je zajištěn překlad do jiného sociálního zařízení nebo zabezpečeny služby pro pobyt doma. Pobyt na sociálním lůžku je hrazen za spoluúčasti pacienta (dle zákona č. 108/2006), státu a zdravotní pojišťovny.

Z výše uvedeného jasně vyplývá, že délka hospitalizace v LDN není omezena žádným právním předpisem a řídí se pouze zdravotním stavem pacienta. Obavy z tříměsíčního limitu tak mohou být pozůstatkem praxe v 90. letech minulého století. Současné právní předpisy však žádné časové omezení nepřipouštějí a ani nestanovují žádné pomocné limity.

*Ze Zdravotnických novin pro čtenáře Doteků upravila
Zdena Jelínková*

Stárnutí a stáří

Průměrná délka života v dnešní době je 78,1 let u žen a 71,5 let u mužů.

Počet obyvatel ČR starších 65 let dosahuje téměř 15 %.

Podle statistik každý třetí člověk, který vstoupí do ordinace praktického lékaře, je starší 60 let.

Věková hranice 60 let vymezuje tzv. rané stáří.

Zdroj: Zdravotnické noviny

HAF

PSI VE SLUŽBÁCH HANDICAPOVANÝCH (6. díl)

Asistenční pes pro vozíčkáře

Pojem asistenční pes je v současné době poměrně široký. Zahrnuje celou řadu psů, kteří jsou určeni pro pomoc obecně všem zdravotně postiženým nebo tělesně postiženým, zejména vozíčkářům. Díky specializovanému výcviku a výběru schopných zvířat na začátku přípravy dovedou mnohem více než běžní psi.

S výcvikem psů pro tělesně postižené se začalo na přelomu 60. a 70. let 20. století v USA a odtud se tato praxe rozšířila do celého světa. Po náročném výcviku pes slouží jako součást osobní asistence především tělesně znevýhodněných, hlavně vozíčkářů. Oproti člověku – asistentovi – má psí asistent několik výhod, zejména tu, že nenarušuje soukromí klienta a zůstává s ním po celý den a několik let.

Tito asistenční psi jsou uzpůsobeni pro pomoc lidem se zdravotním handicapem a bývají vycvičeni individuálně podle konkrétního postižení klientů. Jejich úkolem je pomoci jim k větší samostatnosti a se zvládnutím pohybu mimo domov. Nejedná se tedy pouze o psy pro vozíčkáře, ale také o čtyřnohé pomocníky pro lidi s postižením rukou, s poruchami rovnováhy, chronickými bolestmi kloubů, páteře apod.

Kvalitně vycvičený asistenční pes ulehčí vozíčkáři každodenní život složený z množství pro nás jednoduchých úkonů, které však pro vozíčkáře mohou představovat velikou námahu. Je těžké z vozíku zvedat předměty z podlahy nebo je vybírat ze skříněk, otevírat dveře v úzké chodbě nebo si svléknout ponožky.

Asistenční pes je důvodem k vycházce, námětem na rozhovor s kolemjdoucími či důvodem k pohybu při hrách se psem. U dětí znamená i zvýšení prestiže v dětském kolektivu a má nezastupitelnou roli při rehabilitaci. Zejména malým dětem, které samy nechtějí lézt nebo cvičit házení míčků, pes dramaticky změní život.

K nejběžnějším dovednostem asistenčního psa patří:

- přinášení předmětů – pes zvedne minci, přinese zvonící telefon, potraviny z ledničky a určenou věc ze skřínky
- otevírání dveří – pomocí zvláštních držadel
- obsluha světelných vypínačů a přivolání výtahu
- nakupování – pes ukládá do košíku určené zboží, podá peníze pokladníkovi a převezme drobné
- oblékání – pes pomůže svléknout některé části oblečení a uloží je na místo
- nošení – pes v brašně na zádech nosí potřebné věci
- pomoc při vstávání a usedání do vozíčku, přitažení a roztlačení vozíčku bez pohonu
- přivolání člena domácnosti na požádání vozíčkáře nebo v nestandardní situaci

- zabezpečení opory u lidí s poruchou centra rovnováhy

V České republice se tomuto výcviku začali soustavně a systematicky věnovat až roku 2001, kdy vznikla obecně prospěšná společnost Pomocné tlapky. Z tohoto občanského sdružení bylo do února letošního roku předáno potřebným lidem již 100 psů, kteří prošli speciálním výcvikem.

Zatímco výcvik psů pro nevidomé hradí stát, výchova a příprava asistenčních psů pro tělesně a zdravotně postižené, která je náročnější a trvá delší dobu, podporu od státu dosud nezískala a musí být prozatím financována ze sponzorských darů a dotací. A protože vodící psi mají širší práva přístupu do veřejných budov nebo dopravních prostředků než asistenční psi, čeká odpovědné odborníky v této oblasti ještě spousta práce, zejména v legislativě.

Zdeněk Sedláček

Minimální věk 15 let pro držitele speciálně vycvičeného psa

To je jeden ze závěrů zasedání Pracovní skupiny k problematice psů se speciálním výcvikem, které se v březnu uskutečnilo na Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR (MPSV).

Třetí pracovní setkání se týkalo zejména podmínek, které by měli zdravotně postižení lidé splňovat, aby jim stát pořízení psího pomocníka v budoucnu usnadnil, například poskytnutím finanční podpory.

Základními principy, kterými se mezirezortní skupina řídí, jsou kvalita předávaných psů, bezpečnost jejich uživatelů a celého jejich okolí. Experti se shodli na tom, že je v této souvislosti potřeba vytvořit nová kritéria pro posuzování zdravotního stavu a sociálních dovedností držitele čtyřnohého pomocníka. Ty například zahrnují schopnosti handicapovaného postarat se o psa, využívat jeho potenciál a být mu „pánem“.

Odborníci z MPSV, ministerstev průmyslu a obchodu, zdravotnictví a zemědělství, organizací reprezentujících handicapované občany, organizací cvičících psy a zástupci

uživatelů psů řešili také minimální a maximální věkovou hranici uživatelů. Na dolní hranici 15 let se obecně členové pracovní skupiny shodli. Otázkou pro další jednání zůstává, zda by tato podmínka měla platit bez výjimky.

Podmínkám pro držení psiho pomocníka se bude pracovní skupina podrobněji věnovat na dalším zasedání. Do té doby se budou užší pracovní týmy zabývat dílčími otázkami a zdokonalovat formulace pro výsledný návrh.

Zdroj: MPSV ČR

INFORMACE

Axmanova technika modelování pro zdravotně postižené

Axmanova technika modelování (dále jen ATM) je světovou novinkou v řemeslně-výtvarných činnostech nevidících a zrakově postižených lidí. Je určena těm, kteří nemohou využít nabídky klasického výtvarně-řemeslného vzdělání. Například lidem od narození nevidícím tato technika poprvé v historii umožňuje při práci s hlínou naprosto samostatný, autorsky promyšlený, trojrozměrný výtvarný projev založený na vlastních řemeslných dovednostech autora, nikoliv na napodobování jiných.

Výuka modelování je založena na základní hmatové matematice. Učitel si při výuce musí být vědom mimořádné kvality hmatu nevidících (např. cit pro statiku), dále jejich výjimečné paměti při získávání výukových informací a užívání hmatové matematiky. Učitel musí umět pomocí jednotlivých nosných detailů budovat celek tak jako je to přirozené od narození nevidícím. Učitel nevidícím musí mít praktickou zkušenost práce s hlínou bez zrakové korektury.

Pro výuku ATM není na prvním místě výtvarné nadání, ale odvaha učit se něco nového a základní motorická zručnost při práci s hlínou. Modelování se vyučuje na základě řemeslných, nikoliv výtvarných postupů. Náročnost tech-

niky by neměla bránit zdravotně postiženému v jistotě, že se ji naučí samostatně ovládat. Modeluje se pouze prsty a dlaněmi, kontakt s hlinou je přímý, nikoliv zprostředkovaný. Při výuce řemesla modelování se pracuje s hlinou jako výukovým materiálem, výpalem jsou uchovávány jen výrobky zásadní pro výuku. Za každým zadáním pracovního úkolu musí být srozumitelná legenda, příběh, přísloví, citát a podobně. Pro kvalitní výuku je nezbytná nejen znalost techniky modelování, ale i umění motivace. Důležité je naučit sebe, učedníky i studenty odvaze dělat chyby při modelování, protože opravené chyby násobí hodnotu výsledného výrobku. Kvalita postupu práce při modelování je samozřejmostí, důležitější je kvalitní hotová práce. Výuka řemesla modelování musí být vedená s důrazem na výsledek učedníků a studentů, nikoliv učitelů. Učitel by měl vést učedníky či studenty tak, aby oni sami rozeznali kvalitu svého výrobku.

Specializací tohoto centra je výuka nevidících, a proto mají v případě zájmu o studium ATM přednost před ostatními zdravotně postiženými. Centrum nabízí semináře seznamující s Axmanovou technikou modelování a zájemcům o dlouhodobou kvalitní výuku možnost výběru z oborů: řemeslník ATM (tento obor je pouze pro zdravotně postižené); učitel zdravotně postižených; mistr ATM.

Kontakt:

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ S L E P Í Š I

Tasov 3, 675 79 Vysočina

slepisi@cbox.cz, tel. 566 547 000, www.slepisi.eu

*Š. Axman a T. Axmanová
(upraveno a kráceno)*

V České republice vzniká nový typ orientační pomůcky pro nevidomé

Pohybovat se v prostoru, především neznámém, je pro lidi s poruchou zraku nejen nesnadné, ale často i značně stresující. V 21. století naštěstí existuje celá řada orientačních pomůcek, které pomáhají předcházet

nepříjemným situacím. U nás nyní probíhá vývoj další z nich. Její pracovní název zní Ven ze tmy. Jako první na světě by měla předávat informace o okolí přímo na kůži slabozrakého či nevidomého uživatele, a to prostřednictvím hmatového displeje.

Orientační pomůcky pro nevidomé lze rozdělit do dvou skupin. Mezi základní hrazené pomůcky spadá např. slepecká hůl nebo využívání vodícího psa. Do druhé skupiny patří třeba různé druhy sonarů, které fungují na bázi ultrazvukových vln nebo laseru a slouží jako doplňky k základním pomůckám z první skupiny. Nevidomému zprostředkovávají informace o překážkách, jež se před ním nacházejí, ať už ve střední výšce nebo i pod úrovní terénu. O výskytu nějakého druhu bariéry přístroje informují uživatele buď prostřednictvím hmatového signálu, který je většinou zprostředkováván pomocí vibrace, anebo pomocí zvukového znamení. Druhá skupina pomocných přístrojů zatím není nikterak hrazena. Finanční náklady na pořízení těchto pomůcek přitom dosahují značné výše – např. laserová slepecká hůl, která je vybavena laserovým okénkem zprostředkovávajícím informace o překážkách, stojí v přepočtu 100 000 korun.

Na začátku roku 2009 začalo občanské sdružení Integrace ve spolupráci s Českým vysokým učením technickým a Fyzikálním ústavem Akademie věd pracovat na projektu pracovním nazvaném Ven ze tmy. Ten by mohl lidem se zrakovými problémy ještě více usnadnit samostatný pohyb v terénu. Využívá nových kamerových technologií, díky kterým je možno snímat rozsáhlý prostor před tělem nevidomého. Měl by představovat ideální doplněk ke klasické slepecké holi, která dokáže detekovat překážky pouze do výše kolen, neboť jeho hlavním úkolem je efektivně eliminovat veškeré nárazy do horní poloviny těla, především do hlavy. Mohl by být ovšem využíván také samostatně, bez hole.

Nová pomůcka vykrývá před uživatelem prostor do vzdálenosti 3 metrů, šířky 75 cm a výšky uživatele + 20 cm. Prostřednictvím vibrace přenáší informace o překážkách na kůži nevidomého skrze speciální tkaniny s jemnými drátky, tzv. slitiny s tvarovou pamětí. Hmatové výstupy umístěné na levé ruce informují o poloze překážky vlevo, na pravé ruce o jejím umístění vpravo, dle polohy na rukách (rameno, spodní část paže) pak o tom, zda se nachází nahoře nebo

dole. Kamerový systém nabízí dokonalý obraz prostoru před uživatelem a je schopen rozpoznávat obraz. Přes hmatový displej se tedy člověk dozví, že např. vlevo dole cosi je, zjistí, jak je to vysoké a rozpoznávač obrazu mu může sdělit, o jaký předmět jde (popelnice, roh auta apod.).

Projekt je plánován na dobu 15 měsíců a odhadované náklady na jeho realizaci činí 3 miliony korun. Nyní má za sebou první fázi vývoje, v níž byl vytvořen detekční systém, který rozpozná, jak daleko se nachází překážka, a to s přesností na 1 cm. Teď je třeba pokračovat ve vybudování systému, který by umožnil informace z detekčního systému předat uživateli. Realizátorům přitom chybí ještě asi 2,5 milionu korun. Pokud by se podařilo peníze zajistit, pomůcka by údajně mohla být hotová do 9–10 měsíců. Na jejím testování by se samozřejmě mělo podílet i několik desítek nevidomých.

Občanské sdružení Integrace se podílí jak na hardwarovém vývoji a zlepšování pomůcek, tak i na tvorbě programů a utilit, které mají zvýšit uživatelskou přívětivost počítačů pro nevidomé a slabozraké. Provozuje také poradenskou linku asistující nevidomým s používáním softwaru, telefonů či internetu – na ni mohou lidé volat např. tehdy, pokud potřebují pomoci s konfigurací specializovaných programů. Velkou část činnosti sdružení Integrace zabírá digitalizace textů pro rozsáhlou elektronickou knihovnu. Díla digitalizují sami nevidomí pro své kolegy a přístup do této knihovny není jakkoliv omezen. Více informací naleznete na adresách www.venzetmy.cz a www.integraceos.cz.

Kateřina Scheuflerová

http://www.rozhlas.cz/odpovednaspolecnost/lide/_zprava/610907

OSOBNOSTI ZE SVĚTA HLUCHOSLEPÝCH

Alice Betteridge (1901–1966)

Alice Betteridge se narodila v Austrálii v Novém Jižním Walesu nedaleko Maitlandu. Když byly malé Alici dva roky, onemocněla meningitidou, kvůli níž ztratila zrak i sluch. Byla prvním hluchoslepým dítětem, které bylo v této zemi vzděláváno. Stala se učitelkou, cestovatelkou a spisovatelkou.

V této době bylo běžné, že lidé s těžkým zdravotním handicapem byli umísťováni do ústavů. To však matka Emily a otec George nedovolili, nechtěli, aby Alice takto skončila. Proto svou dcerku přihlásili do Královského institutu pro nevidomé a neslyšící děti (RIDBC) v Sydney. Tato internátní škola patřila k těm lepším, které prosazovaly myšlenku, že s dětmi se zdravotním postižením se má zacházet stejně jako s dětmi zdravými. Ale vzhledem k tomu, že Alice v té době byla ještě příliš malá na vzdělávání (3 roky), byla po několika měsících poslána zpět domů. Do školy se Alice vrátila až v roce 1908 ve věku 7 let.

Velký význam pro její vzdělávání měla učitelka Roberta Reidová, absolventka univerzity v Sydney. Roberta měla na starosti třídu, kde bylo 13 nevidomých dětí, mezi nimi i hluchoslepá Alice. U ní zvolila způsob vzdělávání, který se právě používal u Heleny Kellerové – do její dlaně hláskovala slova, zatímco Alice si vytvářela spojení mezi hláskovanými slovy a předměty, kterých se právě v tuto chvíli dotýkala. Alice byla zvyklá na jejich rodinné farmě pobíhat venku i po domě bosa, nenáviděla jakoukoliv obuv, odmítala ji nosit i ve škole. Průlom ve vzdělání nastal až tehdy, když Roberta neustále do dlaně Aliciny ruky vyťukávala slovo „bota“, dokud dívenka jeho význam nepochopila a Robertě totéž slovo nezopakovala hláskováním do její dlaně. Právě slovo „bota“ – jako u Heleny Kellerové slovo „voda“ – otevřelo Alici bránu do nového způsobu komunikace.

Od této doby postupovala ve vzdělávání rychle. Za několik málo měsíců znala 200 podstatných jmen a několik sloves. Brzy se začala učit Braillovo písmo.

Po ukončení studia v roce 1920 zůstala na škole jako učitelka, aby pomáhala dalším postiženým dětem. Po 9 letech se však vrátila domů na farmu v Denmanu. Měla několik koníčků, kterým se intenzivně věnovala. Jedním z nich byly ruční práce, ve kterých vynikala, zejména v pleťení, za které získala státní ocenění. Druhým koníčkem byla korespondence s přáteli. Díky ní se Alice seznámila i se svým budoucím manželem. Jmenoval se Will Chapman. Sám byl také hluchoslepý. Vzali se v roce 1939. Po svatbě se přestěhovali do australského Melbourne. Byli spolu jen 9 let, neboť v roce 1948 jejich lásku rozdělila Chapmanova smrt – zemřel na srdeční infarkt.

Krátce před jeho smrtí se Alice setkala s americkou hluchoslepu spisovatelkou a aktivistkou Helenou Kellerovou, která byla v tuto dobu na svém šestiměsíčním turné po Austrálii. Osudy Heleny Kellerové a Alice Betteridge byly v něčem podobné, zejména ve způsobu vzdělávání. Ale Helena na rozdíl od Alice byla celosvětově známá svým psaním, přednáškovou činností a vedením kampaně na vymýcení předsudků vůči vzdělávání hluchoslepých dětí.

Alice však nepatřila k těm, kteří by se drželi někde v koutě. Hodně cestovala do zámoří, patřila sem i cesta po Novém Zélandu. Také hodně psala. Zemřela v roce 1966 ve věku 65 let na rakovinu.

I když není tak známá jako Helena Kellerová, byla to velmi inteligentní a charakterní žena, která měla zásadní vliv na vzdělávání nevidomých a neslyšících dětí v Austrálii. V roce 1990 byla speciální škola pro studenty s více postiženími, která byla součástí Královského institutu pro nevidomé a neslyšící děti (RIDBC) a kde se Alice vzdělávala a později pak i vyučovala, přejmenována na její počest na Školu Alice Betteridge.

*Pro Doteky z anglického jazyka připravila
Marta Zemanová*

Naděje pro děti z Bangladéše

Tento článek začíná příběhem 14letého chlapce, který se jmenuje Sadath. Je úplně nevidomý a těžce nedoslýchavý. Pochází z města Dhaka v Bangladéši, kde žije se svou matkou a starší sestrou. O otce přišel v raném dětství. Ve městě Dhaka nejsou žádné možnosti či služby, které by mohly pomoci hluchoslepým dětem. Chlapec byl tedy odkázán na péči jen své matky a sestry. Ale jednou přišla naděje v podobě Rizwana, speciálního pedagoga z Výzkumu a vzdělávací akce pro zdravotně postižené (READ), který začal za Sadathem dojíždět. Dnes, téměř po roce, si Sadath se svým učitelem vytvořil specifický vztah – chlapec svého učitele identifikuje prostřednictvím doteků a jeho jméno rozpozná pomocí znaku. Rizwan pro něj vytvořil tréninkový plán, který spočíval ve zlepšení jeho každodenních dovedností, mobility, komunikace a podstoupil i rehabilitaci. U Sadatha se objevily další problémy, kromě duálního postižení trpěl poruchami učení mírného stupně, které proces učení brzdily.

V Bangladéši není dosud hluchoslepota uznána a v současné době neexistuje žádná infrastruktura (soubor odvětví zajišťující systémové sociální a ekonomické funkce) pro řešení potřeb a práv hluchoslepých lidí. V této asijské zemi nenajdeme ani právní legislativu, ani zveřejněné studie týkající se prevalence zdravotně postižených, které by se zmiňovaly o hluchoslepotě. Vinou nedostatku povědomí a odbornosti se hluchoslepi stali „neviditelnými“, jsou vyloučeni ze společnosti. Toto vyloučení, které je navíc spojeno s chudobou, způsobilo, že hluchoslepe děti jsou nejvíce opomíjenou skupinou zdravotně postižených dětí v této zemi.

Proto Sense International (Velká Británie) ve spolupráci se Sense International (Indie) a s Centrem pro rozvoj zdravotně postižených v Dhace (CDD) zahájila projekt s názvem „Rozvoj udržitelné infrastruktury pro začlenění hluchoslepých lidí v Bangladéši“. Cílem tohoto projektu je podporovat inkluzivní společnost, kde mají hluchoslepi lidé a jejich

rodiny přístup k poradenství, příležitostem a podpoře, které jsou nezbytné pro naplnění jejich jedinečných potřeb a práv. Z dlouhodobého hlediska se zaměřili na vytvoření silné a podpůrné národní infrastruktury s cílem zvýšení služeb a poskytnutí soudržného hlasu pro hluchoslepé lidi v Bangladéši. Tento projekt je poskytován prostřednictvím 6 regionálních partnerů, kteří již pracují v oblasti zdravotně postižených.

Vedoucí partner CDD má zavedené Národní informační centrum pro rozvoj a šíření informací o hluchoslepotě. Regionální partneři získávají technickou odbornost v rámci školení, vzdělávacích programů a výměnných návštěv, které jim zprostředkovává organizace Sense International (Indie). Tento projekt je postaven na jejich velmi úspěšné práci a sdílení odborných znalostí a zkušeností během 12 let. Cílem je vybudovat národní organizace podle osvědčených modelů.

Od zahájení práce na začátku roku 2009 bylo identifikováno více jak 80 hluchoslepých dětí, kterým jsou poskytovány služby místními partnery. Těmto dětem se dosud nedostávalo žádné podpory. Většina rodičů neměla žádné informace o zdravotním stavu svého dítěte, nevěděla ani, kde mají hledat pomoc. Kvůli nedostatku povědomí a informací o hluchoslepotě nebyli ani lékaři schopni určit správnou diagnózu. Tímto způsobem rodina ztratila poslední naději na jakýkoliv druh podpory pro jejich hluchoslepé děti, které zůstaly izolovány od okolního světa.

Ale díky projektu u mnohých rodin svitla naděje, že jejich hluchoslepé dítě může být podporováno a vzděláváno, že poprvé v životě se někdo snaží s nimi komunikovat, rozumět jejich potřebám – jejich hluchoslepým dětem se otevřelo okno do světa...

Národní informační centrum (NRC) v Dhace za pomoci svých regionálních partnerů umožňuje zpřístupnění informací o hluchoslepotě v místních jazycích a koordinuje vzdělávací akce pro partnery. Toto centrum rovněž vydává první noviny, které se zabývají problematikou hluchoslepoty v Bangladéši. Za podpory Sense International (Indie) zorganizovalo první seminář o hluchoslepotě v Dhace a umožnilo speciálním pedagogům vzdělávací pobyty v Indii. NRC iniciovalo i vznik první sítě rodin hluchoslepých dětí v této

asijské zemi a v současné době jedná s vládou o uznání hluchoslepoty.

Biju Mathew

Zdroj: Dbl Review July–December 2009

Pro Doteky přeložila a upravila Marta Zemanová

SPOLEČENSKÁ KRONIKA

JUBILEA

Ve třetím čtvrtletí roku 2010 oslaví svá životní jubilea tito členové nebo klienti o.s. LORM:

35 let – Jana Marková, Telč

55 let – Libuše Prokopová, Moravská Ostrava

65 let – Luboš Kopecký, Vrchlabí

80 let – Olga Opavská, Svitavy

81 let – Josef Jeřábek, Brno-Komín

81 let – Anna Zemanová, Rožmitál p. Třemšínem

81 let – Viktor Sedlář, Kladno

84 let – Marie Váňová, Jihlava

85 let – Libuše Světlíková, Plzeň

88 let – Eleonora Hrdinová, Liberec

89 let – Věra Švandová, Liberec

90 let – Blažena Sedláková, Liberec

SMUTNÉ VÝROČÍ

Zůstala vzpomínka jen

a ta se vrací každý den.

Dne 29. června 2010 uplyne 5 let od chvíle, kdy nás bez jediného slůvka rozloučení navždy opustila paní Jaroslava Sedláčková z Chlumu u Sedlčan, bývalá členka Výkonné rady LORMu v letech 1994–2000. Kdo jste ji znali, věnujte jí tichou vzpomínku.

Za o.s. LORM Zdeněk Sedláček, syn

ZÁLIBY (HOBBY)

LÉČIVÉ A AROMATICKÉ BYLINY

Káva je nápoj etiopských mnichů

Káva je dnes celosvětově známý nápoj z plodů kávovníku, který poprvé ochutnali ve druhé polovině 9. století etiopští mniši v křesťanských (koptských) kláštorech. Připravuje se mletím pražených semen na prášek, charakteristický svou silnou vůní a černou barvou. Plody obsahují mimo jiné alkaloid kofein, který povzbuzuje srdeční činnost a pro jeho povzbuzující účinky se hojně využívá v lékařství.

Kávovník arabský (*Coffea arabica*) je tropická stálezelená dřevina. Pochází z jižní Etiopie (provincie Kaffa), kde dosud roste divoce. Tvoří většinou nízké keřiky, řidčeji také malé stromečky s vodorovně rozloženými větvíčkami. Květy jsou drobné, převážně bílé a objevují se až 3x do roka. Plody bývají malé dužinaté bobule, při dozrávání tmavočervené s 1 až 3 semeny, která tvoří známá a po usušení aromatická kávová zrna.

O poznání účinků a vlastností kávy se podle jedné legendy zasloužil habešský pastevec koz Kaldi, který si kolem roku 850 povšiml, že kozy z jeho stáda vždy neobyčejně ožily, když se po celodenním pobytu na kopcích napásly plodů z tehdy ještě neznámého keře. Při bližším zkoumání rostliny objevil kávové bobule a také je ochutnal. O jejich příznivém účinku později hovořil i s opatem nedalekého koptského kláštera a ten se je rozhodl rovněž vyzkoušet. V posledním okamžiku nabyl opat dojmu, že povzbudivé účinky kávových bobulí jsou dílem samotného ďábla, tak zrna vhodil do ohně. Díky této náhodě snad poprvé došlo k částečnému upražení kávy a uvolnění jejích aromatických látek. Vůně kávových zrn přiměla opata ke změně názoru a k rozhodnutí vyzkoušet kávu na mniších, žijících v klášteře. Při dalších pokusech s kávovými zrny přišel na myšlenku rozdrtit je a rozmíchat s vodou. Tento povzbuzující nápoj pak mniši pravidelně pili, aby déle vydrželi recitovat dlouhé modlitby.

Z Etiopie byl kávovník pravděpodobně ve 13. a 14. sto-

letí přenesen arabskými válečníky při vojenských taženích do Jemenu, kde byl vysazen na terasovitá políčka a dále kultivován. Pěstování, šlechtění a využití kávovníku bylo až do konce 18. století převážně výsadou obyvatel Arabského poloostrova. Pro zdejší pěstitele a obchodníky byla káva velkým zdrojem příjmů. Největší zásluhu na rozšíření pěstování kávy i v jiných oblastech světa mají zejména Holanďané, kteří na počátku 17. století tajně přivezli zelená kávová semena z Jemenu. Rozhodli se pro pěstování této plodiny ve svých zámořských koloniích a v krátké době počali kultivovat první keře kávovníku na Cejlonu (dnešní Srí Lanka) a v Indii. Posléze se pěstování kávy rozšířilo i na ostrov Jávu. V roce 1720 přivezl Francouz Chevalier Gabriel Mathieu de Clieu od Holanďanů z Jávy několik zřejmě uloupených kávových keříčků na karibský ostrov Martinik, kde se staly základem pěstování kávy ve Střední Americe a v Karibiku. Nakonec v období kolem roku 1730 byla semena kávovníku přivezena do Brazílie, kde se jeho pěstování natolik rozšířilo, že v současné době je tento jihoamerický stát největším světovým producentem kávy. Dále se kávovník pěstuje i v ostatních tropických oblastech Jižní Ameriky (například v Kolumbii), velké části Afriky a Asie (zejména v Číně a ve Vietnamu), na ostrově Nová Guinea a v severní Austrálii.

Pití kávy se, na rozdíl od jejího pěstování, rozšířilo již v 15. století mimo oblast Arabského poloostrova do blízkých zemí Orientu, kde v jednotlivých městech vznikaly první kavárny. V roce 1517 přivezla turecká vojenská výprava kávu z Egypta do Cařihradu. Požívání kávy se v Turecku stalo vášní a odtud se tento zvyk postupně rozšířil i po celé Evropě. Nejdříve byly založeny kavárny ve velkých přístavních městech, jakými jsou například Benátky, Marseille, Amsterdam, Londýn nebo Hamburk. Do konce 18. století se podávání kávy v kavárnách hojně rozšířilo i do vnitrozemí evropského kontinentu a stalo se i zde běžným zvykem. Čtenáře *Doteků* bude jistě zajímat, že první pražská kavárna byla otevřena roku 1714 pod malostranskou Mosteckou věží a provozoval ji Arab Georgius Hatalah z Damašku, zvaný Jiří Theodat.

ZÁLIBY (HOBBY)

Z LITERÁRNÍ ČINNOSTI HLUCHOSLEPÝCH LORMÁKŮ

Strom

Lesem chodím sem a tam,
procházím se, přemítám.
Proč lidé občas stromům škodí –
dřevo je dobré, i kůra se k topení hodí.
Já nejsem soudce, jenž zlý skutek trestá,
očima hledám, kudy vede cesta.
Pak rukou hladím kůru toho stromu,
který sám stojí u našeho domu.
Vy naše stromy, z kterých míza prýští,
vydržte, prosím, pro generace příští.
Kořeny své hlouběji schovejte,
nikdy už nikým si ublížit nedejte!

Jana Jungmanová

Pár přátel stačí mít

Sedím u počítače a „surfuji“ po internetu. Nejdříve se podívám na doručené e-maily, abych zjistila, kdo z mých kamarádů si na mě vzpomněl. Potom si vyhledám informace o městečku Brtnice, kam bude směřovat náš prvomájový výlet s kamarádkou Táňou. Také se mrknu na www.lorm.cz a musím pochválit, protože stránky jsou vždy aktuální.

V tom zvoní a červeně bliká telefon. Otráveně zvedám sluchátko s tím, že to bude zase nějaká reklamní akce na nádobí nebo deky. Ale mýlím se. Ozve se známý hlas mého mladého hluchoslepého kamaráda a říká: „Marcelo, v pátek budu slavit narozeniny, přijdeš s Jirkou? Bude tam i harmonikář a zazpíváme si spolu sólo.“

S radostí jsem nabídku přijala. Ráda zpívám a mladé lidi mám taky ráda.

Oslava narozenin se velmi vydařila, dostatečně jsem si zazpívala a pak jsme šli společně na MHD a rozjeli jsme se domů.

Pozdě večer, když jsem ulehla do postele a dělala jsem bilanci právě končícího dne, jsem usínala s myšlenkou, že pár přátel stačí mít, aby život byl pěkný a veselý.

Marcela Peterková

VZKAZY MOUDRÝCH

„Moudrost musíme vytěžit z vlastní síly prostřednictvím ducha, který dává, ne jen přijímá.“

Friedrich Maximilian Klinger

Friedrich Maximilian von Klinger (17. únor 1752, Frankfurt nad Mohanem – 25. únor 1831, Dorpat, Ruské impérium – dnes Tartu, Estonsko) byl německý dramatik doby preromantismu. Patří do skupiny „géniů“ Sturm und Drang, napsal mnoho her, ale již se nehrají, protože nejsou aktuální.

RECEPTY

Maskáče

Vážené a milé kuchařinky a kuchařici,

pokud jste se lekli, že tentokrát budeme vařit, smažit, grilovat, dusit či péct vojenské kalhoty zvané maskáče, zůstaňte v klidu a v kuchyni. Maskáčemi zveme u nás doma **hrnkové knedlíky**, jejichž příprava je mimořádně jednoduchá a jejich chuť mimořádně skvělá.

Připravte si porcelánové, nikoliv plechové či skleněné hrnky, nejlépe větší (tzv. kafáče), ovšem pozor – nekónického tvaru. Česky řečeno: ať jsou všude stejně široké, ať se nezužují ani nahoře, ani dole (a už vůbec ne uprostřed). Vevnitř je řádně vymažte sádlem a odstavte stranou.

Nyní uchopte velký hrnec s pokličkou, nalijte do něj tolik studené vody, aby hrnkům, které v ní vzápětí budou stát naplněné těstem, dosahovala do dvou třetin – doporučuji vyzkoušet „na nečisto“. Hrnec s vodou postavte na plotnu, přikryjte pokličkou a dáme se do samotného těsta.

Na 3 knedlíky v „kafáči“ = cca 4 – 5 dcl hrnek (půllitrák) budeme potřebovat: *5 obyčejných rohlíků, 5 celých vajec, 5 lžic polohrubé mouky, sůl, mléko, petrželovou nať (může být pažitka, mladá kopřiva pálivka, celerová nať, mladé lístky pampelišky, řeřicha apod.)*. Nemáte-li nic zeleného, nevádí. Můžete samozřejmě použít i hrnky menší, je to v podstatě jedno, jaké velikosti a tvaru budete maskáče vytvářet.

A teď: rohlíky, které nemusí být čerstvé, nakrájejte na kostky do mísy a lehce polijte mlékem tak, aby se rohlík nasákl, ale nerozložil na kaši, přidejte vejce, mouku, přiměřeně osolte, vhodte nasekanou nať (tak jednu umírněnou hrst) a vše promíchejte vařečkou. A to je všechno! Těsto musí být středně husté, musí se dát bez větší síly zamíchat. Když bude tuhé, přidejte mléko, když bude řídké, přidejte mouku.

Do vymazaných hrnků dávejte těsto lžící pouze do tří čtvrtin jejich výšky, protože během varu těsto nabude,

vytvoří nad hrnkem čepičku. Naplněné hrnky naskládejte do hrnce, přiklopte pokličkou a vodu přiveďte do varu. A vařte a vařte, odhadem tak jednu hodinu. Píchnete-li špejlí na dno hrnku, nesmí se na ni nalepit těsto, jinak ještě maskáče nejsou hotovy.

Po uvaření obkružte knedlík v hrnku nožem a vyklepněte na podložku – dílo je hotovo.

Tento recept má jeden malý háček – musíte si ho napoprvé vyzkoušet podle svých hrnků a doby potřebné k uvaření maskáčů v nich ukrytých. Jakmile se vám podaří vychytat dobu vaření, zaručuji, že se budete cpát těmito velejednoduchými knedlíky za tepla i za studena, tak jsou báječné. A co k nim? Cokoliv: kachnu se zelím, kapustu, česnečku, kuřátko na smetaně... Ale dnes už dost, protože běžím vařit maskáče. Tak dobrou chuť!

*Zdena Jelínková
metodička o.s. LORM*

DOTEKY. Bulletin o.s. LORM, Léto, číslo 63. Vychází čtvrtletně.

Vydává: o.s. LORM – Společnost pro hluchoslepé, Zborovská 62, 150 00 Praha 5.

Vychází ve zvětšeném černotisku, v Braillově písmu a jako zvuková nahrávka na CD-ROMu.

Sponzorství je vítáno a za sponzorské dary předem děkujeme.

Naše bankovní spojení: Komerční banka Praha Smíchov, číslo účtu: 19-1451940207/0100.

Šéfredaktor: Zdeněk Sedláček, Chlum 13, 264 01 Sedlčany, zsedlacekdoteky@seznam.cz.

Redakční rada: Zdeněk Sedláček (šéfredaktor), Zdena Jelínková (metodička),

Mgr. Petra Zimermanová (ředitelka), Mgr. Lenka Veverková (terénní sociální pracovnice)

Za o.s. LORM: Mgr. Petra Zimermanová, Zborovská 62, 150 00 Praha 5, tel: 257 325 478

Grafická úprava: Michal Vondráček, Tomáš Zach

Sazba a tisk: Fastr typo-tisk, Nad Budánkami II./13, Praha 5

Náklad: 200 černotiskových výtisků

Tisk a distribuce bodové a zvukové verze: Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, Ve Smečkách 15, 110 00 Praha 1, tel: 222210492, 222211523. Každé nové číslo zvukové nahrávky se zasílá na novém CD-ROMu. Distributorovi se vrací zpět pouze prázdný poštovní obal na slepecký tisk pro zaslání nového čísla Doteků na adresu KTN, která je vytištěná na štítku z druhé strany.

Osoby s hluchoslepotou a se zrakovým handicapem odebírají bulletin Doteky zdarma v rámci informačního servisu, který je součástí jejich sociální rehabilitace. Celoroční příspěvek pro členy o.s. LORM včetně distribuce činí 50 Kč. V elektronické podobě je bulletin Doteky bezplatně zasílán na odbory sociální a zdravotní péče. Doteky v elektronické verzi jsou zasílány všem zájemcům zdarma. Ostatní zájemci z řad veřejnosti (fyzické nebo právnické osoby), kteří mají zájem o specifické formáty (zvětšený černotisk, Braillovo písmo, zvuková nahrávka), se z důvodu vysokých výrobních nákladů spolupodílejí finanční částkou: roční předplatné na Doteky ve zvětšeném černotisku činí za čtyři čísla 400 Kč; v Braillově písmu a ve formátu zvukové nahrávky činí roční předplatné za čtyři čísla 800 Kč.

Starší i nová čísla bulletinu Doteky jsou zdarma veřejnosti přístupná na bezbariérových webových stránkách o.s. LORM ve formátech HTML, doc a PDF.

Objednávky přijímá o.s. LORM, Zborovská 62, 150 00 Praha 5, email: admin@lorm.cz. Časopis je rozesílán na základě objednávky členům o.s. LORM a ostatním osobám a organizacím, včetně povinných výtisků.

Na <http://www.lorm.cz/cs/doteky/> je k dispozici elektronická objednávka i ve formátu k vytištění.

Zaslané rukopisy, kresby a fotografie se archivují a vracejí pouze na vyžádání odesílatele.

Uzávěrka příspěvků do čísla 64 (Podzim 2010) je 15. 8. 2010.

**Doteky vychází s pomocí nadačního příspěvku
Nadačního fondu Českého rozhlasu ze sbírky
Světluška. DĚKUJEME.**

o.s. LORM

Zborovská 62

150 00 Praha 5

tel: 257 314 012

tel/fax: 257 325 478

REGISTRACE MINISTERSTVA

KULTURY ČR č. E 11000